VU VRIJE UNIVERSITEIT AMSTERDAM

VU Research Portal

Noord-Nederlandse leerlingen aan de veeartsenijschool te Alfort in de Franse tijd

Frijhoff, W.T.M.

published in
De Nederlandsche Leeuw
1976

document version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Link to publication in VU Research Portal

citation for published version (APA)
Frijhoff, W. T. M. (1976). Noord-Nederlandse leerlingen aan de veeartsenijschool te Alfort in de Franse tijd. *De Nederlandsche Leeuw*, *93*(10), 372-377.

General rights
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy
If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:
vuresearchportal.ub@vu.nl

Download date: 19. Mar. 2024

ziet men de wapenschilden van veertien landen: Zeeland en Salins zijn in de plaats gekomen van Boulogne en Charollais. Zolang geen oudere afbeeldingen worden gevonden, hebben we hier de oudste afbeelding voor ons van het wapen van Zeeland. De blazoenering is als volgt: In zilver twee golvende dwarsbalken van blauw en een schildhoofd van goud beladen met een rode leeuw. Deze leeuw is vanzelfsprekend de (klimmende) leeuw van Holland. Het zal wel eeuwig een raadsel blijven, wie de geestelijke vader van dit wapen is geweest.

De miniatuur is ook daarom voor de Nederlanden bijzonder interessant, omdat op de troon van de hertog de wapens van zijn ouders zijn afgebeeld:

A. het wapen van hertog *Jan zonder Vrees van Bourgondië*: gekwartileerd; 1 en 4 blauw, bezaaid met lelies van goud en een geblokte zoom van zilver en rood; 2 en 3 geschuinbalkt van goud en blauw van zes stukken en een rode zoom; hartschild: in goud een omgewende, zwarte leeuw (getongd en genageld van rood). N.B.: de leeuw is in dit bijzondere geval omgewend naar het andere schild uit hoofde van courtoisie.

B. Het wapen van *Margaretha van Beieren* († 1423) [7]): gekwartileerd; 1 en 4: schuinrechts geruit van blauw en zilver; (dit is vandaag de dag nog steeds het blazoen van Beieren); 2 en 3 weer gekwartileerd; a en d in goud een zwarte leeuw, rood getongd en genageld; b en c in goud een rode leeuw, blauw getongd en genageld (2 en 3 zijn gelijk aan het huidige wapenschild van de Belgische provincie Henegouwen).

Bovendien vindt men hier — evenals in het Ms. 9242 te Brussel — een min of meer officiële afbeelding van het wapen van Friesland: in blauw twee gaande, aanziende leeuwen. Op beide miniaturen is het veld m.i. niet bezaaid met blokjes of iets dergelijks.

Men zal zich wellicht afvragen, wanneer ten slotte de veel elegantere vorm is ontstaan, die het wapenschild van Zeeland thans bezit. Dat is gebeurd in de tijd van *Karel van Oostenrijk*, de latere keizer *Karel V*. De moderne blazoenering luidt: Golvend doorsneden; 1. in goud een uitkomende rode leeuw, blauw getongd en genageld; 2. golvend gedwarsbalkt van blauw en zilver van zes stukken.

Men heeft nog lang de beide vormen door elkaar gebruikt, een nieuw bewijs voor de stelling, dat in de middeleeuwen het schildhoofd en de bovenhelft van een doorsneden schild dezelfde functie hadden.

Het aantal golven in het Zeeuwse wapen was niet altijd gelijk; het formaat van de afbeelding en de smaak van de kunstenaar zullen hier veelal de doorslag gegeven hebben. Op het beroemde triptiek in het museum Busleijden te Mechelen, waarop het portret van *Karel van Oostenrijk* uit het jaar 1517 vergezeld wordt door vele wapens, waaronder dat van Zeeland, rust de uitkomende Zeeuwse leeuw op de bovenste van twee blauwe en twee zilveren golvende dwarsbalken.

Op de zegels van *Karel van Oostenrijk* ziet men het wapen van Zeeland — als we erop mogen vertrouwen, dat Olivier de Wree (Vredius) de zegels goed heeft overgenomen in zijn boek: De Seghelen der Graven van Vlaenderen (1640) —

7) Zuster van graaf *Willem IV van Holland (Willem VI van Henegouwen)* en van *Jan van Beieren*, elect van Luik en ruwaard van Holland († 1425).

8) Folio 58 (hertog en prins, jaar 1516), folio 60 (nu ook koning van Spanje en Sicilië), folio 64 (intussen keizer geworden).

steeds met de leeuw, die uitkomt uit golvende dwarsbalken [8]). Ook in de met gebiedswapens versierde tekeningen, die voor keizer *Maximiliaan van Oostenrijk*, de grootvader van keizer *Karel V*, zijn vervaardigd, is het schildhoofd verdwenen en rijst de leeuw op uit de golven, d.w.z. uit de bovenste van vier of zes golvende dwarsbalken. Ook in onze dagen rijst in het Zeeuwse wapen de leeuw zelfbewust op uit de golven; LUCTOR ET EMERGO is het daarbij behorende fiere devies, dat in het rampjaar 1953 opnieuw ten volle werd bewaarheid.

Noord-Nederlandse leerlingen aan de veeartsenijschool te Alfort in de Franse tijd,

door DRS. W. TH. M. FRIJHOFF.

In zijn uitstekend gedokumenteerde studie over de pogingen om tijdens het koningschap van Lodewijk Napoleon in Nederland tot oprichting van een veeartsenijschool te komen, wijdt H. M. Kroon enkele kolommen aan de jonge Nederlanders, die in 1807 door de koning naar de vermaarde veeartsenijschool van Alfort bij Parijs werden gezonden [1]). De veeartsenij betrof in die dagen in hoofdzaak het paard, als onvervangbaar vervoermiddel en last- en trekdier. Ze werd dan ook vooral, met min of meer kennis en sukses, door plaatselijke hoefsmeden uitgeoefend. Een veertigtal jaren vóór de Bataafse revolutie was het in Frankrijk echter geleidelijk tot een stelselmatige scholing van toekomstige veeartsen gekomen, in het kielzog van de ideeën van de fysiokraten en de Verlichting; de eerste school ontstond te Lyon, maar de even later (1762) te Alfort gestichte instelling zou al spoedig de bekendste en een model voor heel Europa worden. Ook in Noord-Nederland kwam het tot plannen voor de oprichting van zo'n school, te Zutphen of te Leiden. Toen verwerkelijking van die plannen uitbleef, besloot de koning van Holland enige leerlingen op staatskosten naar Alfort te sturen. Op 13 okt. 1807 vroeg de opperstalmeester van de koning, A. de Caulaincourt, aan de Franse minister van Binnenlandse Zaken toestemming om op kosten van de koning tien leerlingen naar Alfort te zenden. Ze zouden uit 's Konings cavalerieregimenten worden gekozen [2]). Negen kwamen er in maart 1808 aan. Als externen vonden ze onderdak in het nabijgelegen Charenton, waar ze dank zij hun vorstelijke toelagen (minimaal 800 frank per jaar, d.w.z. het dubbele van wat de Franse internen kregen) goede sier maakten. Na de annexatie van Holland kregen ze op 22 maart 1811 van de Franse regering verlof om te blijven. Nieuwe leerlingen kwamen er echter nauwelijks, en de trek hield geheel op toen het Franse bestuursapparaat zich eind 1813 uit Noord-Nederland terugtrok.

De geringe aantrekkingskracht van de school in Noord-Nederland ligt zeker niet aan gebrek aan stimulans van Franse zijde: elk nieuw gecreëerd departement kreeg, net als de Franse departementen, recht op één tot drie gratis plaatsen aan de school. En van de kant van de minister werden de Hollandse prefekten herhaaldelijk aangeschreven om eindelijk eens haast te maken met de benoeming van leerlingen op die plaatsen.

1) H. M. Kroon, De voorbereiding en de oprichting van 's Rijks-Veeartsenijschool, in: Een eeuw veeartsenijkundig onderwijs, 1821—1921, Utrecht, 1921, blz. 54—55.

2) Parijs, Archives Nationales, karton F10 1317/8.

Het gebrek aan kandidaten lag vermoedelijk ook niet aan de geringe animo voor die ,,art qui est presqu'inconnu dans cette partie de l'Empire", zoals de in 1809 gediplomeerde veearts *Joseph Wagelmans* op 26 febr. 1812 uit Utrecht aan de minister schreef [3]). De reden moet waarschijnlijk gezocht worden in de algehele onbekendheid met de Franse taal van het leeuwendeel van de kandidaten, die van beroep gewoonlijk hoefsmid schijnen te zijn geweest en uit een milieu stamden, waarin het Frans niet als voertaal werd gebruikt en al evenmin als kultuurtaal. Dat gebrekkige Frans heeft enkele leerlingen trouwens ook genoopt hun studie te Alfort voortijdig af te breken. De prefekt van de Monden van de Maas zal dan ook wel gelijk hebben gehad toen hij op 29 sept. 1813 aan de minister van Binnenlandse Zaken schreef: Je n'ai rien négligé depuis mon arrivée dans ce département pour trouver des jeunes gens qu'on peut envoyer à l'école vétérinaire d'Alfort: mais la nécessité de savoir le français est un obstacle presqu'insurmontable" [4]).

De dokumenten, die we in het Algemeen Rijksarchief te Parijs aantroffen, maken het mogelijk een volledige lijst van alle leerlingen en aspirant-leerlingen van de school van Alfort op te stellen. Deze lijst volgt hierachter. Van al deze leerlingen bestaat een min of meer uitgebreid dossier. De gegevens die van belang zijn voor de levensloop van de leerling hebben we hier alle overgenomen. De cijfers tussen haakjes verwijzen naar de kartonnummers van het Algemeen Rijksarchief te Parijs [5]).

Een uitgebreid overzicht van de inhoud van dat archief, in meerdere opzichten van belang voor de geschiedenis van Nederland, vindt men bij: G. Bourgin, Les Papiers des Assemblées de la Révolution aux Archives Nationales. Inventaire de la Sous-Série F^{10}, Parijs, 1918. Op blz. 224—260 het archief van de Ecoles Vétérinaires, nrs. F^{10} 1194—1437. Voor ons doel zijn van belang: F^{10} 1317/8, buitenlandse leerlingen te Alfort (1806—1811); F^{10} 1319, idem (1812—1814); F^{10} 1328, idem, voor de theoretische cursus (1813—1822); F^{10} 1329—1330, toelatingsexamens (1806—1817); F^{10} 1440—1441, staten van veeartsen in het rijk (1812).

Lijst van leerlingen en adspirant-leerlingen.

1. *Van Asten, Jacques* (=*Jacobus*), uit Helmond, oud 27 jaar. Ingeschreven te Alfort 16 maart 1808 als externe, op kosten van de koning. Reeds op 28 april 1808 schrijft de direkteur van de school aan de minister van Binnenlandse Zaken dat hij uit heimwee weer vertrokken is: ,,est reparti pour son pays peu de jours après son arrivée, ne pouvant pas s'accoutumer à vivre loin de chez lui et éprouvant la plus grande difficulté pour l'étude" (F^{10} 1317/8).
2. *Van Cleef, Jean Gauthier* (= *Wouter Jan*). Eerst te Amsterdam vier jaar winkelknecht geweest, thans te Zwolle (Kroon, 55). Oud 21 jaar. Ingeschreven te Alfort 16 maart 1808 als externe, op kosten van de koning. Behaalt op 21 april 1811 zijn diploma als veearts (F^{10} 1317/8). In een brief van 10 aug. 1811 aan de minister van Binnenlandse Zaken spreekt de prefekt van de

3) T.z.p.

4) T.z.p.

5) Deze kartons behoren tot de archieven van het Ministerie van Binnenlandse Zaken, dienst voor de Landbouw, waarvan de sektie, die toezicht moest houden op de veeartsenijscholen, deel uitmaakte.

Westereems zijn hoop uit dat W. J. van Cleeff, die als gediplomeerd veearts te Zwolle woont, naar zijn departement zal worden gezonden (F^{10} 1440).

3. *Van Dongen, Jacques,* uit Dordrecht, oud 16 jaar en 6 maanden. Zoon van een boswachter. Is twee jaar leerling geweest bij chirurg F. G. van Ingen aldaar. Op 4 sept. 1811 door de prefekt van de Monden van de Maas tot interne leerling van Alfort benoemd, op kosten van het rijk. Deze beschikking werd 5 okt. 1811 door de minister van Binnenlandse Zaken goedgekeurd (F^{10} 1317/8). Hij is in november 1811 te Alfort aangekomen, maar werd vermoedelijk niet opgenomen. In plaats van het gebruikelijke toelatingsdiktee vindt men in de papieren van zijn lichting namelijk de volgende aantekening: ,,Ce jeune homme a étudié deux ans la chirurgie, il paroit s'exprimer avec facilité dans sa langue, mais ne sait pas un mot de français. Il a demandé à ses parents à se mettre quelque tems dans une pension pour apprendre la langue française. Il rentrera à l'École lorsqu'il sera en état" (F^{10} 1329/30).
4. *Everts, Jean-François,* uit Maastricht. Ingeschreven te Alfort op 1 dec. 1807. Behaalt 30 okt. 1810 aldaar zijn diploma als veearts. Werkt daarna als praktizerend veearts te Maastricht. Bij beschikking van de prefekt van de Nedermaas op 29 okt. 1813 opnieuw naar Alfort gezonden voor de tweede, meer theoretisch georiënteerde cursus, op kosten van het rijk. Komt wegens een ,,embarras gastrique" (maagklachten) eerst op 5 dec. 1813 aldaar aan. Hoewel het Franse bestuur zich intussen uit Nederland terugtrok, werd hij op kosten van het Franse rijk als leerling te Alfort gehandhaafd vanwege ,,les services marqués que le Sr. Evertz avoit rendu à cet établissement pendant le séjour des troupes alliées". Op 1 nov. 1814 uit Alfort weggezonden wegens herhaalde afwezigheid en weigering om voor de examenkommissie te verschijnen (F^{10} 1328).
5. *Goosman, Jean Henry Ferdinand* (= *Johannes Henricus Ferdinandus*). Was winkelknecht bij een apotheker te Zwolle (Kroon, 54), oud 21 jaar. Ingeschreven te Alfort 16 maart 1808 als externe, op kosten van de koning. Beëindigt zijn studie in april 1811 (F^{10} 1317/8). Reeds bij zijn voordracht was erop gewezen dat hij wel veel aanlag voor en lust in de studie had, maar een ,,eenigsints ongunstig postuur" (Kroon, 54), zodat hij vermoedelijk te zwak was voor het zware smidswerk. De minister van Binnenlandse Zaken geeft hem op 3 juni 1811 dan ook toestemming om naar Nederland terug te keren met een goed getuigschrift, maar zonder diploma, ,,sa constitution physique ne lui ayant pas permis de se livrer à la pratique de la forge et des opérations" (F^{10} 1317/8). Deze toestemming zal wel opgevat mogen worden als een gunstige beschikking op het verzoekschrift dat hij op 16 mei 1811 aan de minister had toegezonden, na de weigering van de school om hem een diploma te geven; hij schreef daarin: ,,Mais comme l'art vétérinaire est formé de deux grandes branches bien distinctes, la chirurgie et la médecine, et que pour approfondir cette dernière on n'a besoin que du travail d'esprit, il (= hijzelf) demanderait à votre Excellence la permission d'exercer la médecine vétérinaire chez lui, vu qu'il en a été jugé capable par le jury de cette école" (t.z.p.). Zijn getuigschrift, d. d. 8 juni 1811, gold in Holland kennelijk wel

als een diploma, want op de staat van 19 sept. 1811 heet hij als gediplomeerd veearts te Amsterdam te wonen; hij vraagt dan om definitieve regeling van zijn studie (F^{10} 1441).

6. *De Greuve, Jean Carles Libertus,* Geb. 22 juli 1795, zoon van een schoolmeester te Amsterdam. Ingeschreven te Alfort 1 mei 1812 als interne voor het departement van de Zuiderzee, op kosten van het rijk (F^{10} 1317/8). Bij examen blijkt hij het Frans ,,middelmatig" te lezen en ,,slecht" te schrijven: ,,C'est un hollandois qui n'est pas familier avec la langue; il paroit intelligent" (F^{10} 1329/30).

7. *Huismans, Jean Rudolph* (= *Johan Rudolf*). Zoon van een Hollands officier. Doet in november 1808 te Alfort toelatingsexamen, als externe, op kosten van de koning, en wordt ,,goed" bevonden (F^{10} 1329/30). Heeft, volgens de laatste beoordeling van 1808, ,,peu de goût pour l'art (vétérinaire)" (F^{10} 1317/8). Op 29 maart 1809 reeds door de koning als leerling ontslagen (Kroon, 54). Volgens een brief van de direkteur van Alfort (8 jan. 1810) had hij veel schulden gemaakt en zich vervolgens als soldaat aangemeld bij het Hollandse regiment te Saint-Denis (bij Parijs). Niettemin schijnt hij teruggekeerd te zijn, want in november 1810 wordt hem de toegang tot de school voorlopig ontzegd, omdat hij samen met de Parijzenaar Moreau een sabelgevecht tussen de externen heeft uitgelokt (F^{10} 1317/8).

8. *Van Lokhorst, Andries Marinus* (of *Maximus*), geb. te Geervliet 14 mei, ged. ald. 15 mei 1796, zoon van *Johannes,* Hervormd predikant te Geervliet, en van *Maggeltje van* (*Es*). Zelf schrijft hij boven zijn toelatingsdiktee: "Fils de Père Lokhorst, fermier (= pachter) à Geervliet" (F^{10} 1329/30). Op 4 sept. 1811 door de prefekt van de Monden van de Maas tot leerling te Alfort benoemd, op kosten van het rijk; op 5 okt. 1811 door de minister van Binnenlandse Zaken echter geweigerd als te jong voor krachtwerk. Op 26 sept. 1812 tenslotte te Alfort toegelaten als interne, op kosten van het rijk, tegen een door zijn vader gestorte waarborgsom van 600 frank (F^{10} 1317/8, alwaar de akten daarover). Bij zijn toelatingsdiktee in de winter van 1812 wordt zijn Frans zowel wat lezen als wat schrijven betreft ,,foible" (zwak) geacht, met als aanmerking ,,a appris le français, l'écrit assez bien, mais n'est pas habitué à le parler" (F^{10} 1329/30). Vanwege het onvoldoende peil van zijn Franse kennis niettemin al spoedig naar Geervliet teruggezonden, waar hij, volgens een brief van 29 sept. 1813 van de prefekt aan de minister, "s'applique sans cesse à l'étude du français", met het oog op terugkeer naar Alfort. Op eigen kosten aldaar opnieuw toegelaten op 16 okt. 1813, maar reeds op 27 okt. 1813 met het oog op een andere loopbaan door zijn vader teruggehaald (F^{10} 1319).

9. *Nober, J. C.,* uit Amsterdam, oud 24 jaar. Hij was in 1807 foerier (Kroon, 54), in 1808 wachtmeester bij het tweede regiment huzaren (F^{10} 1317/8). Op 8 mei 1807 door de koning tot leerling te Alfort benoemd (Kroon, 54). Ingeschreven te Alfort op 24 febr. 1808 als externe, op kosten van de koning (F^{10} 1317/8). Nog in 1808 werd hij ontslagen en keerde hij als wachtmeester naar zijn regiment terug (Kroon, 54).

10. *Pons, Louis,* oud 15 jaar en 7 maanden. Zoon van *Henry Louis* oud-pikeur en opzichter van de Koninklijke stallen van Holland, thans wonend in het hôtel de France, rue Coq-Héron te Parijs. Op 25 okt. 1810 ingeschreven te Alfort, op eigen kosten (F^{10} 1317/8).

11. *Rouan* (=*Rouwaan*), *A. Gervais* (= *Hermanus*), uit Groningen, oud 20 jaar, brigadier bij het regiment kurassiers. Op 13 nov. 1807 door de koning tot leerling te Alfort benoemd. Ingeschreven te Alfort 24 febr. 1808, als externe, op kosten van de koning (F^{10} 1317/8).

12. *Stokker, Jan,* geb. te Leeuwarden 14 mei 1792, zoon van *Christiaan,* stalmeester en ongediplomeerd veearts aldaar (F^{10} 1440). ,,Il parle assez bien le français". Aspirant-leerling van Alfort vanwege het departement Friesland, maar op 31 aug. 1811 door de minister als zodanig afgewezen, omdat hij de leeftijd voor de konskriptie had bereikt (F^{10} 1317/8).

13. *Ulenberg, Simon Pierre* (= *Simon Peter*), uit Maartensdijk (U.), oud 21 jaar. Door zijn vader tot de chirurgie opgeleid; heeft bovendien twee jaar de chirurgielessen van prof. Bleuland te Utrecht gevolgd (Kroon, 55). Op 1 april 1808 ingeschreven te Alfort als externe, op kosten van de koning. Volgens een brief van de direkteur aan de minister van Binnenlandse Zaken van 28 april 1808, volgde hij toen een ,,cours de la langue française qu'il n'entend pas très bien" (F^{10} 1317/8). Reeds bij zijn voordracht werd opgemerkt dat hij het Frans niet wel machtig was (Kroon, 55). Tot tweemaal toe zakte hij voor het eindexamen. Nadat hij een door zijn moeder toegezonden som van 200 frank in de kroegen van het voormalige Koninklijk Paleis bij het spel had verloren, verliet hij de school rond 31 dec. 1811, en nam hij dienst in het 11de regiment huzaren (F^{10} 1317/8).

14. *Vetter, Jean Pierre,* geb. te Heusden 6 maart 1798, zoon van *Pierre* en *Marie Swaans,* die zeker al sinds zeven jaar in Den Haag woonden. Door de prefekt van de Monden van de Maas op 4 sept. 1811 tot leerling van Alfort benoemd, op kosten van het rijk. Op 5 okt. 1811 door de minister van Binnenlandse Zaken als zodanig afgewezen, als te jong (13 jaar!) voor krachtwerk (F^{10} 1317/8).

15. *Van der Vliet, Dingeman,* geb. te Zierikzee 28 aug. 1791. Is twee jaar bij de stadschirurg aldaar werkzaam geweest (Kroon, 55). Ingeschreven te Alfort 16 maart 1808 als externe, op kosten van de koning. Maakt in oktober 1810 een reis naar Nederland. Behaalt zijn diploma als veearts op 21 april 1811 (F^{10} 1317/8; afb. van dit diploma en zijn portret bij Kroon, t/o blz. 56). Later als veearts werkzaam.

16. *Wagelmans, Jacques Antoine,* afkomstig uit Luik, oud 17 jaar. Zoon van de hoefsmid van het derde regiment huzaren in dienst van de koning van Holland, die tevens als ongediplomeerd veearts werkzaam was. Op 17 jan. 1803 ingeschreven als leerling van de laagste klas van de Latijnse school te Zutphen (G.A. Zutphen), vermoedelijk omdat zijn vaders regiment daar in garnizoen lag. Op 8 mei 1807 door de koning tot leerling te Alfort benoemd (Kroon, 54). Ingeschreven te Alfort 24 febr. 1808 als externe, op kosten van de koning. Behaalt op 21 april 1811 zijn diploma als veearts (F^{10} 1317/8).

17. *Wagelmans, Jean Baptiste,* afkomstig uit Luik, broer van de voorgaande (nr. 16), oud 31 jaar. Had eerst dienstgedaan in het 1ste regiment kurassiers van de Bataafse

Republiek en het Koninkrijk Holland, maar was later afgekeurd vanwege verwondingen die hij op veldtocht in Duitsland had opgelopen (F10 1441). Thans van beroep hoefsmid. Op 13 nov. 1807 door de koning tot leerling te Alfort benoemd (Kroon, 54). Ingeschreven te Alfort 24 febr. 1808, als externe, op kosten van de koning. Behaalt op 21 april 1811 aldaar zijn diploma als veearts (F10 1317/8). Op 28 mei 1811 (nr. 907) door de minister van Oorlog tot aide-vétérinaire van het 1ste regiment kurassiers benoemd. Woont op 10 dec. 1811 te Amsterdam (F10 1441).

18. *Wagelmans, Joseph*, afkomstig uit Luik, oudere broer van beide voorgaanden (nrs. 16 en 17). Afgekeurd soldaat. Ingeschreven te Alfort 5 dec. 1806, op eigen kosten. Behaalt aldaar zijn diploma als veearts op 1 nov. 1809 (F10 1317/8). Hij woont op 19 sept. 1811 en nog op 26 febr. 1812 werkloos en zonder traktement te Utrecht, „derrière la Boucherie", en vraagt om emplooi als veearts (F10 1317/8; F10 1441).

19. *Van Zutphen, Henry François* (= *Hendricus Franciscus*), ged. te Noordwijkerhout (R.K.) 26 mei 1790, zoon van *Hendrik* en van *Anna Amelina Neulkens*. Was als hoefsmid in dienst bij *Willem Krombach* te Polanen, die hem een zeer lovend getuigschrift geeft en zijn borgstelling verzorgt. Door de prefekt van de Zuiderzee op 17 aug. 1811 tot leerling te Alfort benoemd, op kosten van het rijk. Bij beschikking van de minister van Binnenlandse Zaken van 5 okt. 1811 werd zijn vertrek naar Alfort uitgesteld met het oog op de konskriptie (F10 1317/8).

Twee Betuwse kandidaten voor de schaapherdersschool te Rambouillet (1812—1813),

door Drs. W. Th. M. Frijhoff.

Tijdens de Franse tijd vonden talrijke pogingen tot verbetering van peil en opbrengst van landbouw en veeteelt plaats. Daartoe behoort ook de stichting van een schaapherdersschool te Rambouillet, op 50 km. ten ZW van Parijs, in 1812, met als doel de jonge herders te leren „diriger les troupeaux d'après les bons principes" [1]).

Bij circulaire van 29 augustus van dat jaar (nr. 109) stelde de Franse minister van Binnenlandse Zaken alle prefekten van de departementen van die stichting op de hoogte, deelde hij hun mee dat elk departement gratis één leerling naar de school zou kunnen sturen, en vroeg hij hun hem ten spoedigste de naam van hun kandidaat te laten weten. Nog vóór het eind van het jaar waren vrijwel alle antwoorden binnen, en bijna allemaal negatief. Volgens de prefekt van de Monden van de Schelde was zijn departement „niet geschikt voor het houden van wolbeesten" (8 okt. 1812), die van de Monden van de Maas schreef op 19 okt. 1812: „La nécessité de parler les deux langues est un obstacle insurmontable. D'ailleurs, quoiqu'il se trouve assez de bêtes à laine dans le département, il y a cependant fort peu de troupeaux conduits par des bergers. Les

1) De hele dokumentatie berust te Parijs, Archives Nationales, kartons F10 616—617. Literatuur hierover bestaat bij ons weten niet.

moutons paissent avec les autres animaux dans les prairies".

Het taalprobleem schijnt inderdaad wel het meest onoverkomelijk obstakel te zijn geweest; de prefekten van de Westereems (23 nov. 1812), van Friesland (21 okt. 1812) en van de Zuiderzee (30 sept. en 26 okt. 1812) noemen het tenminste eveneens als reden van hun negatieve antwoord. De prefekt van de Monden van de IJssel zal wel zo ongeveer de gedachten van zijn meeste kollega's vertolkt hebben toen hij minachtend schreef: „Les bergers de ce pays étant de la classe la plus inférieure des habitants de la campagne, gens grossiers et stupides, l'ignorance de la langue dans laquelle l'instruction se fait est un des plus grands obstacles, qui s'opposent à l'envoi d'un élève". Hij voegt daar nog aan toe dat de schaapherders niet zover van huis weg willen gaan voor een leertijd, die zo weinig geld zal opbrengen.

Toch zijn er twee kandidaten gevonden. De prefekt van de Monden van de Rijn droeg op 10 dec. 1812 de schaapherder *François van der Wielen* voor. Deze werd op 25 sept. 1791 te Druten (Gld.) R.K. gedoopt als zoon van *Joannes*, „bon cultivateur" (volgens de prefekt) en van *Dymphna Ruijssenaar*. De minister antwoordde dat het aanbod te laat kwam en dat er geen plaats meer beschikbaar was. Op 23 sept. 1813 schreef hij opnieuw aan de prefekt, ditmaal met de mededeling dat er het komende jaar een plaats voor de jonge herder vrij was. Maar de prefekt antwoordde op 19 okt. 1813, dat de jongeman intussen getrouwd was en van de reis afzag [2]).

Een tweede kandidaat kwam eveneens uit de Betuwe. Het betrof *Philippe Folmer*, geboren te Hemmen (Gld.) in 1786, als zoon van *Hendrik* en van *Gerritje Hendriksen*. Hij had een zeer lovend getuigschrift ontvangen van F. G. van Lijnden, maire van Hemmen, wiens kudde merinosschapen hij jarenlang gehoed had en die het minachtend oordeel van de prefekt van de Monden van de IJssel kennelijk niet deelde. Folmer wordt op 18 jan. 1813 door de prefekt van de Boven-IJssel voorgedragen en op 28 febr. 1813 door de minister aanvaard: hij krijgt de plaats op de school te Rambouillet tot 1 jan. 1814 [3]). Deze jonge herder is vermoedelijk dus wél naar Rambouillet gegaan.

2) T.z.p., F10 616.
3) T.z.p., F10 617.

KORTE MEDEDELINGEN.

De wapens van knapen in de XIIIe eeuw.

In zijn studie Les sceaux d'écuyers au XIIIe siècle [1]) komt de helaas te vroeg ontslapen eminente heraldicus Paul Adam-Even tot een aantal interessante gevolgtrekkingen in verband met de oorsprong van de heraldiek.

Hij toont aan dat in het begin van de dertiende eeuw het zegelrecht, dat eerst aan de regerende adel behoord had, aan de gehele ridderklasse toegevallen was en dat alle ridders dus zelf hun oorkonden konden zegelen. Het recht werd, samen met andere rechten, verkregen door de ridderslag en de knapen, die als het ware een soort candidaat-ridders waren, kwamen er dus niet aan toe. Uit zijn artikel blijkt echter ook dat

1) Paul Adam-Even, Etudes d'héraldique médiévale: Les sceaux d'écuyers au XIIIe siècle; contribution à l'étude des origines héraldiques, in: „Archives héraldiques suisses" vol. 65 (1951), pp. 19—29.